

Å mestre grenser. En sosiologisk studie av unge voksnes bruk av illegale rusmidler i utelivet

Marit Edland-Gryt

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Universitetet i Oslo

Mai 2023

Sammendrag

Avhandlingen handler om unge voksnes erfaringer med illegale rusmidler i det vi gjerne kaller «utelivet». Utelivet forstår jeg som et sosiokulturelt byrom med aksept for rusopplevelser, hvor unge voksne oppsøker barer og nattklubber. Tidligere studier har vist at både alkohol og illegale rusmidler er viktige elementer i dette rommet. Jeg belyser utelivet i Oslo og spesielt bruken av illegale rusmidler. Den kan i all hovedsak karakteriseres som rekreasjonspreget.

Jeg bruker et kultursosiologisk rammeverk. Med dette utgangspunktet belyser jeg hvordan unge voksne snakker om bruken av rusmidler og også iscenesetter utelivsbaserte identiteter hvor rusmidlene blir et viktig element. Jeg viser hvilke ritualer som er viktige og hvordan deltakerne bedømmer risikoen ved ulike typer rusmiddelbruk. Den overordnede problemstillingen er: Hvordan og hvorfor bruker unge voksne illegale rusmidler i utelivet i Oslo? Dessuten: hvordan kan vi gi denne bruken mening gjennom å trekke på ulike sosiologiske perspektiver?

Data er inngående intervjuer med 35 deltakere i alderen 20-34 år. Alle var mye ute på byen, og de fleste brukte både mye alkohol og ulike illegale rusmidler ved slike anledninger. Jeg presenterer funnene gjennom fire vitenskapelige artikler, og en «kappe» som samler funnene.

De overordnede begrepene er identitet, symbolske grenser, ritualer og risiko. Jeg trekker i tillegg på den kultursosiologiske tradisjonen på rusfeltet, hvor jeg har hentet begreper som «kontrollert tap av kontroll», «edgework» og «collective effervescence». «Edgework» handler om balansegang i potensielt farlige aktiviteter, og «collective effervescence» beskriver en sterk felles emosjonell opplevelse produsert av kollektive ritualer.

Jeg belyser både hva brukerne ser på som positive sider ved rusmiddelbruk, hvilken glede og nytte de har av bruken, men også hva de bedømmer som mulige problemer. Ved bruk av sosiologisk teori åpnes det sosiale rommet rundt bruken. Dette rommet er preget av ritualer og ofte av intensitet. Det å ligge tett på, men likevel makte å mestre grenser er avgjørende.

Den første artikkelen viser hvordan det som i utelivet kalles henholdsvis MDMA og ecstasy ble sett som to svært ulike rusmidler. Paradokset er at stoffene, rent farmakologisk, er svært like. Artikkelen synliggjør hvordan ettertraktede identiteter kan være vel så viktige som rusmidlenes farmakologi, og hvordan bruk av symbolske grensedragninger kan bidra til å belyse bruken av de to stoffene. Den andre artikkelen viser hvordan kulturen rundt bruk av alkohol og kokain er tett sammenvevd. Kokain-spesifikke ritualer er viktige for dem som

bruker kokain i utelivet. Stoffet blir dessuten brukt for å regulere og kontrollere alkoholrusen, for på den måten å oppnå et ettertraktet «kontrollert tap av kontroll». Den tredje artikkelen belyser hvordan unge voksne som bruker ulike rusmidler samtidig forholder seg til risiko og helse. Dette kan forstås som en fjerde dimensjon innen det som gjerne kalles «teori om risikofornektelse». Jeg har valgt å kalle det «kompenserende handlinger» eller «compensating behaviours». De bestod for eksempel i trening og bruk av vitaminer og mineraler. Den siste artikkelen tar utgangspunkt i en vanlig farmakologisk-psykiatrisk tredeling mellom «stimulerende», «dempende» og «psykedeliske» stoffer. Vi viser hvordan rusmidlene i dette materialet typisk brukes på tre ulike hovedmåter, som vi har kalt å «ruse seg utover», «ruse seg innover» og «ruse seg bort». Noen rusmidler finner vi mest typisk innen én av våre kategorier, men bildet er mer komplekst og det er ikke et en-til-en-forhold mellom rusmiddel og bruksform. Bruken knyttes på denne måten også til sosiale kontekster, samt til personers sosiale identitet og selvforståelse. Inndelingen kan gi et mer sensitivt inntak til bruken enn den vanlige tredelingen.

Avhandlingen viser hvordan unge voksne som velger å bruke illegale rusmidler i utelivet både forholder seg til grensene mellom hva som er «akseptabelt» og «farlig» i forhold til helse, men også til hva som er sosialt «innenfor» og «utenfor» i sine respektive miljøer. For å få en dekkende forståelse av disse grensene viste det seg nødvendig å trekke inn deltakernes øvrige liv, knyttet til for eksempel trening, helse og sosiale identiteter knyttet til rus.

Deltakerne mente det var avgjørende å ha strategier for å unngå mulige medisinske skader knyttet til bruken av rusmidler. Men for mange var det også viktig å ha strategier for å manøvrere i et sosialt rommet slik at de maktet å unngå sosial eksklusjon og stigma. Avhandlingen viser hvordan rusbruk i utelivet kan forstås bedre gjennom å ta begge dimensjonene i betraktning.